

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-41>

УДК 336.011

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ» В УКРАЇНСЬКІЙ НАУКОВІЙ ДУМЦІ

THEORETICAL APPROACHES TO THE DEFINITION OF THE “GENDER ORIENTED BUDGETING” IN UKRAINIAN ECONOMIC THOUGHT

Карпич Анна Юріївна

асистент, аспірантка 1 року навчання,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5345-7299>

Karpych Anna

Taras Shevchenko National University of Kyiv

У статті досліджено теоретичні підходи вітчизняних науковців до визначення економічної категорії «гендерно орієнтоване бюджетування». З'ясовано, що в сучасній українській науковій думці існують розбіжності в трактуванні цього поняття. Окреслено спільні та відмінні риси в поясненні сутності гендерно орієнтованого бюджетування різними дослідниками. Розроблена дефініція, яка пояснює таке бюджетування як підхід у бюджетному процесі, за якого системно інтегруючи гендерну складову та застосовуючи відповідні інструменти на всіх етапах бюджетного процесу можна досягти гендерної рівності та, як наслідок, наблизитися до соціальної справедливості в суспільстві. За результатами проведеного дослідження як основний термін для позначення категорії «гендерно орієнтоване бюджетування» було надано пропозицію вживати словосполучення «гендерно орієнтований підхід в бюджетному процесі».

Ключові слова: гендерно орієнтоване бюджетування, публічні фінанси, публічний фінансовий менеджмент, гендерна рівність, українська наукова думка.

В статье исследованы теоретические подходы отечественных ученых к определению экономической категории «гендерно ориентированное бюджетирование». Установлено, что в современной украинской научной мысли существуют разногласия в трактовке этого понятия. Определены общие и отличительные черты в объяснении сущности гендерно ориентированного бюджетирования различными исследователями. Разработанная дефиниция, которая объясняет такое бюджетирование как подход в бюджетном процессе, при котором системно интегрируя гендерную составляющую и применяя соответствующие инструменты на всех этапах бюджетного процесса можно достичь гендерного равенства и, как следствие, приблизиться к социальной справедливости в обществе. По результатам исследования как основной термин для обозначения категории «гендерно ориентированное бюджетирование» было предложено употреблять словосочетание «гендерно ориентированный подход в бюджетном процессе».

Ключевые слова: гендерно ориентированное бюджетирование, публичные финансы, публичный финансовый менеджмент, гендерное равенство, украинская научная мысль.

In Ukraine, despite the growing interest in gender-oriented budgeting and its increasing implementation at the national and local levels, the theoretical foundations remain outside the detailed research of domestic scholars. Although the theoretical aspects are considered in the publications of Ukrainian researchers and practitioners, a significant range of problems related to the use of a gender-oriented approach to budgeting remains insufficiently studied. Currently, in the works of Ukrainian researchers, the use of different terms to denote the concept of gender-oriented budgeting is observed. In addition, the semantic nuances of the economic category are also characterized by heterogeneity. This situation conditions the topicality of the study of theoretical approaches to the definition of the “gender oriented budgeting” in Ukrainian economic thought. The aim of the given article is to review and systematize the main theoretical approaches of Ukrainian researchers to the interpretation of the essence of gender-oriented budgeting and to develop the most accurate definition of this category, as well as suggest the most precise version of the term to denote the concept of gender-oriented budgeting. In order, to achieve this aim,

the following tasks were set: (1) to make an overview and systematize the views presented in Ukrainian academic literature on the essence of gender-oriented budgeting; (2) to identify commonalities and differences in the approaches to defining this economic category; (3) to develop the most complete definition for gender-oriented budgeting on the basis of the reviewed approaches and author's own comprehension; (4) to suggest the most accurate term for the concept of gender-oriented budgeting. The article is based mainly on a review of existing academic literature. The main results of the study are a developed definition of gender-oriented budgeting and the suggestion to use a term "a gender-based approach in the budget process" for a concept of gender-oriented budgeting. These findings are likely to be useful for researchers and public sector practitioners in Ukraine to understand in a deeper way the economic category of gender-oriented budgeting.

Keywords: gender-oriented budgeting, public finance, public financial management, gender equality, Ukrainian scientific thought.

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні існує нагальна потреба в більш ефективному публічному фінансовому менеджменті, що особливо відчутно спостерігається в умовах пандемії COVID-19. Реалізація в Україні політики гарантування рівних прав і можливостей жінок і чоловіків здійснюється за рахунок застосування різних підходів, поміж яких чільне місце посідає ґендерно орієнтоване бюджетування.

В Україні економічна категорія «ґендерно орієнтоване бюджетування» характеризується відносною новизною: на відміну від практик країн Заходу, в нашій державі бюджетування такого типу використовується протягом не більш як два десятиліття років. Через такий стан речей, наразі можна виправдати існування плуралізму термінів, які використовуються сучасними українськими науковцями та практиками для позначення такого поняття. Так, найуживанішими альтернативами для зазначеної категорії є більш лаконічне словосполучення «ґендерне бюджетування» та більш конкретизоване «ґендерний підхід у бюджетному процесі». При цьому, саме трактування цієї категорії також відрізняється поміж науковців.

Обґрунтоване розуміння економічного змісту ґендерно орієнтованого бюджетування та закріплення єдиної дефініції стане ще одним кроком у розробці та здійсненні бюджетування з урахуванням ґендерних аспектів, і відповідно сприятиме належному врядуванню в нашій державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика врахування ґендеру для проведення бюджетування в публічному секторі економіки ґрунтовно вивчається західними науковцями. На теренах України тема хоча й набуває своєї популярності, однак досі системних досліджень на глибокому науковому рівні ще не проводилося.

На сучасному етапі розвитку вивчення ґендерно орієнтованого бюджетування, йому

вже присвятили свої праці такі вітчизняні науковці як А. В. Ватульов [1], Т. Е. Городецька [4], І. О. Грицай [5], Т. А. Коляда [8], І. П. Лопушинський [9], Л. Р. Наливайко [10], Т. Д. Таукешева [14] та ін.

Висвітлені результати в публікаціях вищезазначених авторів підтверджують значущість ґендерно орієнтованого бюджетування для економічної системи України.

Водночас в працях українських науковців прослідковується використання неоднакових термінів для позначення одного й того ж поняття ґендерно орієнтованого бюджетування. На додаток, смислові відтінки економічної категорії також характеризуються неоднорідністю.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на зростання зацікавленості до ґендерно орієнтованого бюджетування та все активнішого його впровадження на національному та місцевому рівнях, теоретичні засади залишаються поза деталізованих досліджень вітчизняних науковців. У працях українських вчених і практиків хоча й розглядаються теоретичні аспекти, однак недостатньо вивченим ще залишається значне коло проблем, пов'язаних із використанням ґендерного підходу в бюджетуванні.

Наразі потребує поглибленого дослідження сутність ґендерно орієнтованого бюджетування, а також аналіз і систематизація його визначення для встановлення єдиної дефініції та терміну позначення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – розглянути та систематизувати основні теоретичні підходи українських науковців до трактування сутності ґендерно орієнтованого бюджетування та на цій основі сформулювати найбільш точне визначення цієї категорії, а також запропонувати найбільш прийнятний варіант терміну для позначення досліджуваного поняття.

Реалізація мети статті обумовила необхідність виконання таких завдань дослідження:

- здійснити огляд і систематизацію поглядів вітчизняних науковців щодо сутності ґендерно орієнтованого бюджетування;
- з'ясувати спільні та відмінні риси в підходах до визначення цієї економічної категорії;
- розробити найбільш повну дефініцію для ґендерно орієнтованого бюджетування на основі розглянутих підходів і власного бачення;
- надати пропозиції щодо найбільш прийняттого терміну для позначення поняття ґендерно орієнтованого бюджетування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Застосування ґендерно орієнтованого бюджетування не є новим явищем у світовій практиці. Західні науковці та дослідники, на відміну від українських, вже близько чотирьох десятиліть активно вивчають цю тему, через що закордоном існує достатня кількість фундаментальних та сучасних праць, присвячених цій проблематиці.

Через те, що таке бюджетування було відносно нещодавно запроваджено в Україні, можемо спостерігати поки його початкові етапи інституціоналізації в нашій державі та відповідно лише зародження наукових досліджень цього питання.

Враховуючи відсутність єдиного підходу до інтеграції ґендерних аспектів у бюджетування одночасно у всіх країнах світу, зараз постає необхідність у більш поглибленому вивченні практики його застосування в Україні. При цьому, дослідження ґендерно орієнтованого бюджетування не може вважатися повним, якщо спочатку не встановити його дефініцію та не погодити єдиний термін для позначення цього поняття в українській науковій думці.

Варто відзначити, що в Україні ґендерно орієнтоване бюджетування наразі отримує підтримку з боку уряду та органів влади. Так, ґендерно орієнтоване бюджетування стало складовою Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 рр. (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 р. № 142-р). У Стратегії наголошувалося, що «інтеграція ґендерно орієнтованого підходу у бюджетний процес забезпечить підвищення ефективності та якості наданих державних послуг з урахуванням потреб соціальних груп, у тому числі за ґендерною ознакою, дозволить посилити підзвітність розпорядників бюджетних коштів та прозорість бюджету» [12].

До того ж, на початку 2019 р. Міністерство фінансів України затвердило Методичні рекомендації щодо впровадження та застосування

ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, де зазначається, що ґендерно орієнтованого бюджетування «...доцільно здійснювати у такій послідовності: здійснення огляду нормативно-правових актів та інших документів, які містять інформацію про ґендерну рівність; проведення ґендерного аналізу бюджетних програм; прийняття рішень за результатами ґендерного аналізу бюджетних програм; моніторинг ґендерно чутливих бюджетних програм» [11]. Також у цьому документі Міністерство фінансів надало своє бачення ґендерно орієнтованого бюджетування, згідно якого воно визначається як «врахування ґендерних аспектів на усіх стадіях бюджетного процесу та висвітлення у відповідних бюджетних документах цілеспрямованості на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків (ґендерної рівності)» [11]. Слід акцентувати увагу, що в зазначених Методичних рекомендаціях для позначення поняття ґендерно орієнтованого бюджетування застосовується термін «ґендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі».

Що ж стосується підходів до визначень цього бюджетування українськими науковцями, то попри відносну очевидність його поняття, в науковій літературі прослідковується неоднозначність щодо його дефініції та терміну, який використовують дослідники (табл. 1).

Термін, що використовують А. В. Ватульов, К. В. Клименко та К. В. Кузнєцов є аналогічний зазначеному Міністерством фінансів України («ґендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі»). Дослідники підтримують думку, що якщо державні фінансові ресурси розподіляти з застосуванням ґендерно орієнтованих механізмів, то це сприятиме значному підвищенню ефективності бюджетної системи та збільшить прозорість виконання затверджених бюджетних програм [1]. Згідно з позицією цих українських науковців, ґендерно орієнтованим підходом у бюджетному процесі можна вважати такий підхід, який застосовується на усіх стадіях бюджетного процесу та за якого висвітлюється в документах цілеспрямованість на забезпечення ґендерної рівності [1]. Можна відмітити, що таке трактування дуже подібне до наведеного у вищезгаданих Методичних рекомендаціях Міністерства фінансів.

Подібні погляди до зазначених поділяють І. П. Лопушинський та Р. Ю. Биков. Так, вони наголошують на врахуванні при розподілі бюджетних ресурсів на всіх рівнях бюджетної системи специфічних інтересів жінок і чоловіків акцентуючи також увагу на окремому

Таблиця 1

**Систематизація підходів до визначення поняття
«ґендерно орієнтоване бюджетування» в українській науковій думці**

№ з/п	Сутність поняття, джерело	Автори визначення	Термін, який вживають автори
1	...передбачає врахування відповідних аспектів на всіх його (бюджетного процесу – примітка автора. – А. К.) стадіях та висвітлення в підготовлених документах цілеспрямованості на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків (ґендерної рівності) [1, с. 58].	А. В. Ватульов, К. В. Клименко, К. В. Кузнєцов	ґендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі
2	...відноситься до різних процесів та інструментів, які враховують специфічні інтереси жінок і чоловіків (дівчат і хлопців) при розподілі бюджетних ресурсів на всіх рівнях (переклад автора. – А. К.) [9, с. 134]	І. П. Лопушинський, Р Ю. Биков	ґендерне бюджетування
3	...включає процеси та інструменти, за допомогою яких враховуються специфічні інтереси різних соціальних та вікових категорій під час розподілу державних ресурсів на всіх рівнях [4, с. 344]	Т. Е. Городецька	ґендерне бюджетування
4	...поняття містить процеси та інструменти, за допомогою яких враховують специфічні інтереси різних соціальних та вікових категорій у процесі розподілу державних ресурсів на всіх рівнях; ... є одним з інструментів досягнення ґендерної рівності, механізм якого охоплює політичну, економічну та соціальну сфери забезпечення рівності жінок та чоловіків; ... оцінює наслідки та результати вжиття бюджетних заходів для чоловіків та жінок щодо перспективи державного фінансування [7, с. 335]	А. М. Ковальчук	ґендерне бюджетування
5	...є новою технологією, направленою на забезпечення рівних прав чоловіків та жінок послугами, які оплачуються за рахунок бюджетних коштів [3, с. 17]; ... інструмент, спрямований на інтеграцію ґендерної складової у бюджетний процес [3, с. 19]	О. В. Голинська	ґендерно-орієнтоване бюджетування
6	Одним із ефективних інструментів забезпечення ефективності, справедливості та неупередженості розподілу бюджетних коштів є ґендерно орієнтоване бюджетування (ГОб), яке ... сприяє досягненню ґендерної рівності; ... засвідчує той факт, що принципи ґендерної рівності можуть і мають бути включені у бюджетний процес. Таким чином, бюджет складається з урахуванням потреб усіх споживачів з огляду на їхній соціальний статус, вік, місце проживання тощо [15, с. 121]	Г. Н. Терещенко, О. С. Чернюк	ґендерно орієнтоване бюджетування
7	...дозволяє збалансовано використовувати фінансові ресурси для задоволення потреб зацікавлених сторін, як жінок, так і чоловіків [16, с. 84]	Т. Г. Фесенко, Г. Г. Фесенко	ґендерне бюджетування, ґендерний підхід у процесах бюджетування
8	...є одним із дієвих з погляду практики методів, оскільки структурування доходів і видатків із державного бюджету відбувається раціонально, так, щоб потреби жінок і чоловіків були представлені пропорційно [10, с. 25]	Л. Р. Наливайко, Д. О. Фоміна	ґендерне бюджетування, ґендерно орієнтоване бюджетування

(Закінчення таблиці 1)

№ з/п	Сутність поняття, джерело	Автори визначення	Термін, який вживають автори
9	...передбачає переструктурування доходів та витрат місцевого бюджету таким чином, щоб базисом бюджетного фінансування стали не установи, а люди [13, с. 163]	В. І. Рошило	Гендерне бюджетування
10	Управлінська діяльність, яка пов'язана з впровадженням гендерних ініціатив у бюджетний процес [14, с. 39]	Т. Д. Таукешева, Г. В. Даудова	Гендерно-орієнтоване бюджетування
11	Впливовий елемент управлінської діяльності, пов'язаний із розробкою бюджетів різних рівнів, що надає важливу інформацію фахівцям, які приймають рішення щодо розподілу бюджетних коштів. У широкому розумінні ... є інструментом, який дає можливість реалізувати державну політику гарантування рівних прав і можливостей жінок і чоловіків за рахунок бюджетних коштів [5, с. 5]	І. О. Грицай	Гендерно-орієнтоване бюджетування
12	Різновид бюджетування, орієнтованого на результат, оскільки це є програмно-цільовий метод планування показників бюджету; ... є новим інструментом планування показників бюджету, що базується на програмно-цільовому методі та спрямований на вдосконалення бюджетного процесу в Україні [8, с. 85]	Т. А. Коляда	Гендерне бюджетування
13	Застосування комплексного гендерного підходу у бюджетному процесі. Аналіз і творення державного/обласного бюджету, орієнтованого на встановлення відмінностей його впливу на різні групи жінок і чоловіків, який передбачає обов'язки держави щодо соціальних статей і перенесення їх у бюджетні обов'язки. Інтегрування гендерного підходу у бюджети різних рівнів [2, с. 210]	Дослідники Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова	Гендерне бюджетування

Джерело: складено автором самостійно

виділенні категорії дівчат і хлопців [9]. При цьому гендерно орієнтоване бюджетування науковці визначають як сукупність процесів та інструментів.

Схожою до попередніх позицій, є думка Т. Е. Городецької, згідно якої мета гендерно орієнтованого бюджетування полягає в досягненні гендерної рівності. Дослідниця також визначає це бюджетування як таке, що включає в себе ряд процесів та інструментів для врахування специфічних інтересів різних соціальних та вікових груп [4]. Тобто тут вже прослідковується диференціація жінок і чоловіків не тільки за віком, а ще й за приналежністю до конкретного соціального прошарку.

Твердження, що гендерно орієнтоване бюджетування враховує інтереси осіб, що відносяться до неоднакових соціальних та вікових груп підтримує й А. М. Ковальчук. Вона також акцентує на тому, що таке бюджетування охоплює як політичну, так і економічну

та соціальну сфери забезпечення гендерної рівності [7].

У свою чергу, О. В. Голинська визначає гендерно орієнтоване бюджетування як нову технологію та інструмент включення гендерної складової в бюджетний процес [3].

Деяко ширшим є трактування наведене Г. Н. Терещенко та О. С. Чернюк. Дослідниці вказують, що завдяки гендерно орієнтованому бюджетуванню соціальний статус споживачів публічних послуг, їх вік, місця проживання та інші показники беруться до уваги при складанні бюджетів [15].

Про збалансоване використання фінансових ресурсів задля задоволення потреб бенефіціарів в особі як жінок, так і чоловіків при застосуванні гендерно орієнтованого бюджетування наголошують Т. Г. Фесенко та Г. Г. Фесенко [16].

У забезпеченні за рахунок гендерно орієнтованого бюджетування раціонального

структурування з державного бюджету доходів і видатків впевнені Л. Р. Наливайко та Д. О. Фоміна [10]. Однак тут можна відмітити відсутність розгляду дослідницями місцевих бюджетів, де ґендерне бюджетування має чи не найбільший потенціал для свого ефективного впровадження.

Привертає уваги думка В. І. Рошило, згідно якої ґендерно орієнтоване бюджетування забезпечує такі умови, щоб основою для бюджетного фінансування були саме люди (кінцеві споживачі публічних послуг), а не просто установи [13].

Лаконічним і влучним можна вважати розгляд Т. Д. Таукешевою та Г. В. Даудовою ґендерно орієнтованого бюджетування як управлінської діяльності, яка передбачає ґендерні ініціативи для використання в бюджетному процесі [14].

Акцентує на впливовості ґендерно орієнтованого бюджетування І. О. Грицай, котра розглядає це поняття як вже елемент управлінської діяльності, а також як джерело інформації для спеціалістів, що беруть безпосередню участь в розподілі бюджетних коштів [5].

Про зв'язок ґендерно орієнтованого бюджетування з програмно-цільовим методом зазначає вчена Т. А. Коляда. Вона запевняє, що саме програмно-цільовий метод є базисом для здійснення такого бюджетування [8].

Розгорнутою є дефініція запропонована дослідниками Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, згідно якої ґендерно орієнтоване бюджетування – це «застосування комплексного ґендерного підходу у бюджетному процесі» [2, с. 210]. Надзвичайно важливим є їх акцент на перенесенні обов'язків держави по відношенню до соціальних статей у так звані «бюджетні обов'язки». Водночас, дослідниками згадуються лише рівні державного та обласних бюджетів, при цьому одночасно зазначається, що ґендерно орієнтоване бюджетування – це «інтегрування ґендерного підходу у бюджети різних рівнів» [2, с. 210].

Із метою кращого усвідомлення поняття ґендерно орієнтованого бюджетування, доцільно звернутися окрім наукових джерел також до поглядів вітчизняних практиків впровадження цього бюджетування в Україні.

Так, колектив авторів одного з перших методичних посібників на теренах нашої держави «ґендерно-орієнтоване бюджетування в Україні: теорія і практика» (2016 р.) трактує його як «сукупність різних інструментів, механізмів та інститутів, об'єднаних загальною метою, – зробити ґендерний підхід до управління одним

із обов'язкових принципів національної політики та економіки» [6, с. 8]. До того ж, фахівці наводять більш широке визначення, яке пояснює ґендерно орієнтоване бюджетування як «інструмент, який дає можливість реалізувати державну політику гарантування рівних прав і можливостей жінок і чоловіків за рахунок бюджетних коштів» [6, с. 8].

Отже, провівши аналіз наукової літератури та навівши визначення практиків і Міністерства фінансів України, можна запропонувати таке трактування ґендерно орієнтованому бюджетуванню, згідно якого воно визначатиметься як:

– підхід у бюджетному процесі, за якого системно інтегруючи ґендерну складову та застосовуючи відповідні інструменти на всіх етапах бюджетного процесу можна досягти ґендерної рівності та, як наслідок, наблизитися до соціальної справедливості в суспільстві.

У запропонованому визначенні ґендерно орієнтоване бюджетування розглядається саме як підхід, а не інструмент чи механізм. Адже інструментами в ґендерно орієнтованому бюджетуванні можуть стати ґендеро-чутливі дані та індикатори, ґендерний аудит тощо. Також можна вважати надмірним згадування про державну політику ґендерної рівності та про бюджетні документи, тому в запропонованій дефініції навмисне не вживалися ці поняття, а натомість зазначається досягнення ґендерної рівності та соціальної справедливості. Окремої уваги хотілося б приділити наведенню у визначенні системності застосування ґендерно орієнтованого бюджетування, тому що частково здійснені заходи можуть не характеризуватися результативністю та ефективністю.

На основі проведеного дослідження та сформульованого вище визначення можна надати пропозицію щодо використання терміну «ґендерно орієнтований підхід в бюджетному процесі», наведеного Міністерством фінансів України, як основний термін для позначення поняття ґендерно орієнтованого бюджетування.

Слід наголосити, що перспективами подальших наукових досліджень в напрямі визначення поняття ґендерно орієнтованого бюджетування є вивчення академічних джерел західних науковців і практиків із наступним порівнянням їх позицій та поглядів із вітчизняними.

Висновки. Проведені розгляд і систематизація підходів українських дослідників до визначення сутності економічної категорії «ґендерно орієнтоване бюджетування»

засвідчили, що в сучасній вітчизняній науковій думці існують певні розбіжності в трактуванні цього поняття.

Було з'ясовано спільне та відмінне в розумінні ґендерно орієнтованого бюджетування, та на цій основі було розроблено визначення, згідно якого пропонується пояснювати таке бюджетування як підхід у бюджетному процесі, за якого системно інтегруючи ґендерну складову та застосовуючи відповідні інстру-

менти на всіх етапах бюджетного процесу можна досягти ґендерної рівності та, як наслідок, наблизитися до соціальної справедливості в суспільстві.

Також за результатами проведеного дослідження для позначення категорії ґендерно орієнтованого бюджетування було запропоновано використовувати термін «ґендерно орієнтований підхід в бюджетному процесі» як основного варіанту цього поняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ватульов А. В., Клименко К. В., Кузнєцов К. В. Упровадження ґендерного підходу в систему управління державними фінансами. *Фінанси України*. 2020. № 2. С. 55–81.
2. ґендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України / Центр Разумкова; керівн. проєкту О. Пищуліна; ред. А. Чернова. Київ : Заповіт, 2016. 244 с.
3. Голинська О. В. ґендерно-орієнтоване бюджетування як критеріальна основа ефективності бюджетних програм. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 8(1). С. 16–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_8%281%29_4
4. Городецька Т. Е., Говдун А. В. Формування бюджетів місцевого самоврядування на основі ґендерного підходу. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 32. С. 342–347. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/32_2019_ukr/52.pdf
5. Грицай І. О. Теоретико-правові засади ґендерно-орієнтованого бюджетування: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6(1). С. 3–8. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_1/3.pdf
6. ґендерно-орієнтоване бюджетування в Україні: теорія і практика : метод. посіб. / [Т. Іваніна, О. Жукова, С. Євченко та ін.]. Київ, 2016. 92 с.
7. Ковальчук А. М. Місцеві бюджети та ґендерне бюджетування: теоретичні аспекти. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 2(19). С. 331–337. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3697/1/3903_IR.pdf
8. Коляда Т. А. ґендерно-орієнтоване бюджетування: сутність та перспективи запровадження в Україні. *Економічний вісник. Серія : фінанси, облік, оподаткування*. 2019. Вип. 3. С. 80–88.
9. Лопушинський І. П., Биков Р. Ю. Gender oriented budgeting as a tool for achieving gender equality. *Публічне урядування*. 2020. № 2(22). С. 130–140.
10. Наливайко Л. Р., Фоміна Д. О. Застосування методики ґендерно орієнтованого бюджетування в Україні: проблеми теорії та практики. *Jurnalul Juridic National: Teorie și Practică*. 2019. № 2-2(36). С. 25–28. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/2/part_2/6.pdf
11. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі : Наказ Міністерства фінансів України від 02 лютого 2019 р. № 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19#Text>
12. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#n9>
13. Рошило В. І. ґендерний аспект планування бюджетних програм на місцевому рівні. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2019. № 1(73). С. 161–174. URL: <http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2019/v1/17.pdf>
14. Таукешева Т. Д., Даудова Г. В. Трансформація державних фінансів: ґендерний бюджет. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1. С. 34–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2018_1_7
15. Терещенко Г. М., Чернюк О. С. Розвиток ґендерно орієнтованого бюджетування у галузі освіти України. *Наукові праці НДФІ*. 2018. № 1(82). С. 119–130.
16. Фесенко Т. Г., Фесенко Г. Г. Контент-аналіз управління проєктами ґендерного бюджетування. *Управління розвитком складних систем*. 2017. Вип. 30. С. 84–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Urss_2017_30_14

REFERENCES:

1. Vatuliov, A., Klymenko, K. & Kuznetsov, K. (2020). Uprovadzhennia gendernoho pidhodu v systemu upravlinnia derzhavnymy finansamy [Integrating gender approach into the public finance management system]. *Finansi Ukraini*, 2, 55–81. doi: 10.33763/finukr2020.02.055 (in Ukrainian)
2. Chernova, A. (Ed.). (2016). *Henderna rivnist i rozvytok: pohliad u konteksti yevropeiskoyi stratehii Ukrayiny* [Gender equality and development: a view in the context of the European strategy of Ukraine]. Zapovit. (in Ukrainian)
3. Golynska, O. (2018). Henderno-oriientovane biudzhetuvannia yak kryterial'na osnova efektyvnosti biudzhetnykh prohram [Gender-based budgeting as the basis for the effectiveness of budget programs]. *Internauka*, 8(1), 16–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_8%281%29__4 (in Ukrainian)
4. Gorodetska, T. & Govdun, A. (2019). Formuvannia biudzhetiv mistsevoho samovriaduvannia na osnovi hendernoho pidhodu [Formation of local self government budgets on the basis of the gender approach]. *Infrastruktura rinku*, 32, 342–347. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/32_2019_ukr/52.pdf (in Ukrainian)
5. Hrytsai, I. O. (2017). Teoretyko-pravovi zasady genderno-oriientovanoho biudzhetuvannia: zarubizhnyi dosvid ta vitchyzniana praktyka [Theoretical and legal foundations of gender-oriented budgeting: foreign experience and domestic practice]. *Naukovij visnik publichnogo ta privatnogo prava*, 6(1), 3–8. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_1/3.pdf (in Ukrainian)
6. Ivanina, T., Zhukova, O., Yevchenko, S., Karpets, N., Mykytas, O., Ostapchuk, O., Riabushenko, N. & Yarosh, O. (2016). *Genderno-oriientovane biudzhetuvannia v Ukrayini: teoriia i praktyka* [Gender-oriented budgeting in Ukraine: theory and practice]. FOP Klymenko. (in Ukrainian)
7. Kovalchuk, A. (2019). Mistsevi biudzhety ta henderne biudzhetuvannia: teoretychni aspekty [Local budgets and gender budgeting: theoretical aspects]. *Shidna Evropa: ekonomika, biznes ta upravlinna*, 2(19), 331–337. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3697/1/3903_IR.pdf (in Ukrainian)
8. Koliada, T. (2019). Henderno-oriientovane biudzhetuvannia: sutnist' ta perspektyvy zaprovadzhennia v Ukrayini [Gender-oriented budgeting: essence and perspectives of implementation in Ukraine]. *Ekonomichnij visnik. Seria: Finans. oblik, opodatkovannia*, 3, 80–88. doi: 10.33244/2617-5932.3.2019.80-88 (in Ukrainian)
9. Lopushynsky, I. P. & Bykov, R. Yu. (2020). Gender oriented budgeting as a tool for achieving gender equality. *Publichne uraduvannia*, 2(22), 130–140. doi: 10.32689/2617-2224-2020-2(22)-130-140
10. Nalyvaiko, L. & Fomina, D. (2019). Zastosuvannia metodyky henderno oriientovanoho biudzhetuvannia v Ukrayini: problemy teorii ta praktyky [Application of gender-based budgeting in Ukraine: problems of theory and practice]. *Jurnalul Juridic National: Teorie și Practică*, 2–2(36), 25–28. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/2/part_2/6.pdf (in Ukrainian)
11. Metodichni rekomendatsii shchodo vprovadzhennia ta zastosuvannia henderno oriientovanoho pidkhodu v biudzhetnomu protsesi [Methodical recommendations for the implementation and application of a gender-oriented approach in the budget process] (2019). *Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo vprovadzhennia ta zastosuvannia henderno oriientovanoho pidkhodu v biudzhetnomu protsesi* [On approval of Methodical recommendations for the implementation and application of a gender-oriented approach in the budget process] (v0001201-19). Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19#Text> (in Ukrainian)
12. Stratehiia reformuvannia upravlinnia derzhavnymy finansamy na 2017-2020 roky [Strategy for reforming public finances for years 2017–2020] (2017). *Pro skhvalennia Stratehiyi reformuvannia upravlinnia derzhavnymy finansamy na 2017–2020 roky* [On approval of Strategy for reforming public finances for years 2017-2020] (142-2017-p). Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#n9> (in Ukrainian)
13. Roshlyo, V. (2019). Hendernyi aspekt planuvannia biudzhetnykh prohram na mistsevomu rivni [Gender aspect of budgetary programs planning at the local level]. *Visnik Cherniveckogo torgovelnno-ekonomichnogo institutu. Ekonomichni nauki*, 1(73), 161–174. doi: 10.34025/2310-8185-2019-1.73.14 (in Ukrainian)
14. Tukesheva, T. D. & Daudova, G. V. (2018). Transformatsiia derzhavnykh finansiv: hendernyi biudzhet [Transformation of public finances: gender budget]. *Aktualni problemi derzhavnogo upravlinna*, 1, 34–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2018_1_7 (in Ukrainian)
15. Tereshchenko, H. & Chernyuk, O. (2018). Rozvytok henderno oriientovanoho biudzhetuvannia u haluzi osvity Ukrayiny [Development of gender-oriented budgeting in the field of Ukraine's education]. *Naukovi praci NDFI*, 1(82), 119–130. (in Ukrainian)
16. Fesenko, T. & Fesenko, G. (2017). Kontent-analiz upravlinnia proektamy hendernoho biudzhetuvannia [Content management analysis of gender budgeting projects]. *Upravlinna rozvitkom skladnih sistem*, 30, 84–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Urss_2017_30_14 (in Ukrainian)